

V to smer teže vse potrebe današnjih dni, tod se užiga živa, čista vera v vrednost in zmiselnost življenja. Kajti človek je najmočnejši in najsvetlejši takrat, kadar pozabi na svoj časni okvir in računa preko in mimo sebe s srečo človeštva. Luč te vere mora razsvetliti tudi naše dozorevajoče rodove, da se ustalijo v času in v sebi ter zanosito preidejo iz preživljene dediščine minulosti v pozitivno delo usmerjenega iskanja in ustvarjanja. Aktivne v smislu velike, občečloveške ideje bodo aktivne tudi za narod; s svojimi dejanji, žrtvami in zmagami bodo najvidnejša njegova potrditev, da je, da živi.

Iz pesmi Elizabete Bagrjane

Elizabeta Bagrjana je danes poleg N. Liljeva najznamenitejša prikazen v bolgarskem pesništvu. Izdala je zbirke „Večnata i Svjatata“ (1927, druga izdaja 1929.) „Zvezda na morjaka“ (1932), otroške pesmi „Trkulnata godinka“ (1931) in sodelovala v raznih leposlovnih listih, zlasti v „Zlatorogu“. Knjiga „Večnata i Svjatata“ je prevedena v češčino, izbori iz njenih pesmi pa v francoščino, angleščino, nemščino, srbohrvaščino. Štirikrat je prejela bolgarsko državno nagrado za pesništvo. Ponovno se je mudila na Slovenskem in je prevedla primere naših najboljših pesnikov v bolgarščino; ti prevodi imajo iziti v sofijskem „Zlatorogu“.

Poezijo Elizabete Bagrjane označuje pristnost čustva, organična dograjenost poemov in ritmičnost ter blagoglasje besedne muzike. Kar se tiče forme, pazi Bagrjana zlasti na izraznost ritma, ki ga umetelno prilagodeva vsebini; ogiblje pa se mehaničnega štetja stopic in mnogokrat opušča, se celo otesa „čistih“ rim, kar je mlajše bolgarsko pesništvo oboje od nje prevzelo.

O slovenskem prevodu je pripomniti, da so pesmi izbrane tako, kakor se je zdelo, da bodo pesnico mogle najbolj vsestransko pokazati. Prevod se ritmično tesno oklepa originala in je skoraj dobeseden; zato so nekatere pesmi ostale v slovenščini nerimane, druge so prevedene le v asonancah — kjerkoli je bilo izbirati med zvestobo smislu, podobi, ritmu originala in med rimo, se je prevod odločil proti rimi. E. Bagrjana je slovenski prevod pregledala in odobrila.

Pripomniti je morda še, da je pesem „Save our souls!“ bila najprej natisnjena v prvi številki nekega literarnega tednika in da je bila nekakšna proklamacija mlajše književnosti. Vse tu prevedene pesmi so vzete iz knjig „Večnata i Svjatata“ ter „Zvezda na morjaka“. — N. C.

· Save our souls!

(1930.)

V tem stoletju betona, mašin in radija,
vratolomnih razdejanj in blaznih iskanj,
kaosa in neizčiščenega „jutri“,

v tej deželi — na pragu Vzhoda in Zahoda,
v krogotoku vojská in vsakršne bede —
kjer živijo ljudje za skorjo kruha in ped zemljé,

kaj je ta naša brezkoristna lirika, bratje?
— žalobni cvilež brezdomnih psov, ki oblajavajo luno...

Tako bomo izdihnili neko noč, prokleti,
in zjutraj nas pomete avtomatična metla,
ko zgodnji petelini zbude mesto in vas...

Pa kaj smo mi krivi, da nismo rojeni včeraj ali jutri — temveč danes,
ne pod sinjimi zahodnimi svetilkami živega srebra,
ne pod eksotično svetlobo južnega povratnika —
marveč tu, kjer vsi se vetrovi nam zaganjajo v jadra
in se križajo raznobarvne zastave?

Smo krivi, da v krvi balkanski nam poljejo
beli atomi slovanskega sentimentalizma
in rdeči, primitivnih tatarskih plemen?

Glejte, mi sanjamo milijontonske prekomorske parnike
in oceanska polnovodja.

Strmimo

pred stostropnimi njujorškimi nebotičniki.
Sanjarimo pod pesmijo aeroplanskih vijakov,
plešemo v ritmu vžganih motorjev,
navdihnjeni govorimo pred mikrofoni —
in se uspavavamo pod pomirljivim „O. K.“,
ki prihaja iz avstralskih kolonij.

A v ustih čutimo še vedno okus divjačine
in vonj gorskega medu. —
Ob košnji se duša odpira nam v toplih nočeh,
in prazno srce zaželi si mulk izgubljene ljubezni,
kadar — potresani sredi neravnih gorskih cest,
sredi jedrih julijskih zvezd,
sredi kresnic in čričkov pojočih,
sredi vonjav zrelih poljskih trav —
odhajamo do šumečih balkanskih dobrav —
da tam, kjer nagnjen vaški plot stoji,
izlijemo v tihi očetovi hiši skrbi
in trudnost v materin naročaj.

In glejte, zato pravim: Umrla bom mirna, brez kesanja,
če se posreči mi — ženi in poetki —
da razkrijem svetu srca svojega sanje,
le toliko, kot ta žolti kanarček v kletki
nad mojo glavó v restoranu, med presledki,
ko počiva jazz-band!

Materina pesem

(1923.)

Več ne bom postiljala ti
ob večerih posteljice,
bajk ne bom več bajala ti
o drugovih na zvezdicah,
pesmi ne več pela tiho,
da ne slišiš zimske vihre,
in te toplo zavijala,
sama nad teboj zaspala.

Nikdar več ne bom peljala
te po mestu za ročico
in na nebu ti kazala
lahko vzletelo ptico —
ne čutila, kak preлива
se v podano zaupljivo
majčkeno ročico tvojo
čustvo sreče in pokoja.

Po brezčutni jaz tujini
brez tolažbe bom blodila,
in če srečam ti vrstnika,
v solzah mimo bom stopila.
Ti pa se igral boš krotko
in boš hodil na sprehode,
in le včas, včas samo
boš povprašal: „Kje je mama?“

Bretanja

(1925.)

Naj oslepijo mi oči, obe očesi,
naj me zadene od Boga prokletstvo,
če kdaj pozabim to poletje,
Atlantik in bregove Lajtine.

Na širnem pesku poleg morja
stopinje najine so ostale vtisnjene,
in morda blodita v večernem zlatu
še danes tamkaj senci najini.

Bretonke širnokrile se ozirajo za njima,
izpod obrvi, črnih kot pijavke,
s pogledom sinjim, mrkim kot morjé.

Goré v zatonu kamenite hiše,
a sred valov — prividne kakor nade —
se ladje rešene povračajo.

Moja pesem

(1925.)

Le vzemi, čolnar, v lahkotno me ladjico svojo,
ki morju brezšumno reže smolne valove
in kakor do nébesa pot da odtod si orje,
z galébi drznimi, prostimi, zdi se, da plove.

Ko pridemo ven iz zaliva, v odprto širjavo,
in kapljice slane ustnice nam oškropijo
in veter od juga napolni nam jadra razvita
in ladjica bela začarana plane v daljavo —

tedaj, o čolnar, zapojem neslišano pesem,
zapojem pesem o svoji neznatni deželi,
ki njeno ime kot oblak je, nad mano povešen,
in pesem mi njena kot med je in vino.

Ob žetvi pojo dekleta pri nas temnooka,
pripevajo fantje, na večer ob durih jih čakajo,
po svatbah pojo in na preji, ko noč je globoka,
in matere pojejo, ko nad mrtvimi plakajo.

O, pesmi nesrečne tako, zadušene in tihe,
čul nisi še — morda enake ne najdeš na sveti,
ker naroda ni, ki imel bi usode bolj bridke,
in muko bolj težko in voljo le nemo trpeti.

Na naših planinah sneg ne topi se v poletju,
in morje je majhno, toda ime mu je Črno,
vrh gôre je Črn in večno srdit je in mračen
in zemlja je črna — plodna, a tožna brezumno.

Le vzemi, čolnar, v lahkotno me ladjico svojo,
ki ljubi, brez straha, zapenjene, smolne valove,
na pot se odpravimo, na potovanje brez kraja,
do nébesa in do galéba, ki svobodno plove.

Školjke

(1925.)

Čuj, kako ob času plime diha polnovodni ocean,
glej, kako težko dviga neobjemno grud medenosinjo.
Pa prihaja oseka — belogrivo vojstvo zapušča taborno plan,
da zavouje, tam v neskončnosti, američansko celino.

Ko obrežje utihne ogolelo, zablestela črna mu dlan
od vlažnih bo školjk med algami in sipino.

In jaz v perišče jih zberem in v niz jih nabere droban,
ki za spomin ga ponesem v daljno si domovino.

Kadar ure zadušne samote, praznote bodo spet se prikrale,
me vsako bo zrno spominjalo na en tukajšen dan ali gib,
na oceansko prostorje, na veter, na črne navpične te skale,

na jambore na obzorju, na galébov ostri krik —
na mojega življenja polnovodni priliv, svoboden in mnogolik,
za katerim so kot drobne školjke te pesmi ostale.

Rekviem (II.)

(1927.)

Ne jokam zato, ker brezradostno, pusto, razdrto
življenje brez tebe mi zgolj še dolžnost bo in breme;
zato, ker se dan mi je, komaj začet, že dovršil
in čas mi poslej niti prazne tolažbe ne nosi.

Ne jokam nad sabo. — Naj bilo bi trdo in skopo
življenje med naju postavilo svoje pregraje
in naju sodilo, da večno živiva narazen,
celó naj me bil bi razljubil, zapustil, pozabil...

A da bi le vedela, da si še tu, da na zemlji
živiš, kjer misli mi morejo k tebi vzleteti;
da dihaš in gledaš in slišiš in v poznih večerih
da okence sveti, kjer sklonjen nad knjigami čuješ.

Tihi glas

(1929.)

„Čas tvoj se in moj sta raztekla za večno na dvoje.
Po tvojem odplavala tvoja je ladija bela,
a moji so čolni se ustavili, daleč, negibni,
v megleni širjavi, kjer svetilnik se nikdar ne vžiga.

Le kaj sem jaz tebi? In kaj je ljubezen? Prevara?
Popotni vetrovi odvéli so misel ti name.
Od dnevvov, ki težki so kamen na me navalili,
bežiš in iščeš tolažbe, miru in pozabe.

Saj nič ne očitam. Odpuščati nimam ničesar.
Prispel do velikega, bajnega sem oceana,
prispel v ravnodušje, kjer vse se utaplja,
vsako vznemirjanje novo in slednje trpljenje.“

Večna

(1926.)

Brezkrvna zdaj leži, in skoraj breztelesna,
brezglasna, nepremična in brez diha.
Oči zatisnjene so in upale.
Vseeno, ali je Marija ali Ana,
vseeno, ali molite in jočete —
ne vzdignejo se več te tenke veke,
ne zganejo se ustna stisnjena,
ko zaječala zadnji svoj so vzdih.
In glej, že preširok in tuj je prstan
na nje rokâh, za večno sklenjenih.

A čujte, tam, v sosedni zibelki,
nedolžno je zavekal njen otrok! —
Tja se je nje brezsmrtna kri prelila,
tam se je duša nje nastanila...
Minili bodo dnevi, leta in stoletja,
in dvoje mladih ust, prižetih,
zašepetalo bo „Marija“ ali „Ana“
nekje, po noči, sred vonjav pomladi. —
In vnučka bo imela vse: ime,
oči in ustna in lase — od nje nevidne.

Iz „Življenja, ki je hotelo postati pesem“ (III.)

(1931.)

Tudi jaz bi mogla imeti svoj topli domači kot,
nežne skrbi in vsakodnevne radósti.
V veselju bi mogla nesti mladost me
na mehkih peresih na lagodno pot.

Tudi jaz bilà bi mogla prodati dušo hudiču.
Pa ne kot stari Faust: podpisati z mlado krvjo bilà
bi mogla pogodbo za vsa čuda sveta.
Kesneje, na starost,
bi mogla brezskrbne, lenive dni živeti,
bi mogla prisojno na solncu jesenskem sedeti,

kot gospodar, ki zbral je treh letnih časov sadove,
in bi čakala bele zimske snegove.

A odšla sem, da hodim pota neznana in kraje,
da privide lovim nedosežne,
da se potoma hranim s plodovi,
ki dvoje oči jih slučajno ujame,
ki dvoje rok jih mojih doseže.

Ta pot je polna kamenja in jam,
zablod in iluzij in čudesnih prikazni.
A jaz nisem ne farizej in ne jezuit
in ne igravec melodram —
ne govorim, da „ljubim“, če ne ljubim,
in da „ne ljubim“, kadar ljubim.

Zato, kot da me luna nosi, hodim sredi dneva,
in svet zija me, kot gledal bi medveda.

Le hodim, pojem, in svet začuden me posluša.

„— Ah nespametna ti moja glava uporna,
tudi ti sklonila se lepega dne boš uvela, pokorna,
kot solnčnica v suši!...“

Leta odločitve

Boris Furlan

Videti je, da v naših občestvih ni več prostora in razumevanja za vrednote individualnosti, za ono osebnost, o kateri je Goethe dejal, da je največja sreča zemljanov. Zdi se, da je danes adut kolektiv, da posameznik noče več nositi bremena osebne odgovornosti in samostojnega odločevanja, marveč da se hoče pogrezniti v ono brezimno maso, ki s svojim številom stopnjuje občutek moči in nadomešča v posamezniku usahlo veselje do nevarnosti za posledice individualnega ravnanja na lastno odgovornost. Povsod se čuje klic po firerjih, povsod naj avtoriteta nadomesti individualno razmišljanje. Svet je postal kasarna, vse govori v znamenju avtoritete, vsi tekmujejo, kako bi temu principu čim prej in uspešneje pripomogli do veljave s tem, da sami nič ne mislijo, da si sami ne osvajajo nikakega samostojnega mnjenja in da papagajsko ponavljajo razodetja velikih samozvanih firerjev in majhnih še bolj samozvanih firerčkov. Roko v roki z obožavanjem firerja gre zaničevanje, ki ga čuti takozvana elita do širokih ljudskih mas.